

приписів триває. Сподіваємось на істотні позитивні зрушення в цьому напрямі у найближчі часи.

Ще одним вагомим напрямом розвитку криміналістичної техніки, який має схожі проблеми, є дослідження цифрових доказів. В умовах загальної цифровізації багатьох сфер життя суспільства він має надзвичайно важливе значення й у системі технічного забезпечення процесу доказування різних видів і груп кримінальних правопорушень. Розкриття та розслідування злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України, не є виключенням. Методи цифрової криміналістичної розвідки та розвідки на основі відкритих джерел демонструють відчутні результати у викритті правопорушників. Криміналістичні дослідження мобільних пристроїв, додатків і програм фактично стали невід'ємною частиною процесу збирання доказів у кримінальних провадженнях про державну зраду, шпигунство, диверсії, колабораційну діяльність тощо. Але тут знову ж таки є потреба у нормативному врегулюванні таких досліджень, що дозволило б надати процесуального статусу результатам пошуку інформації у відкритих джерелах, а також виявлення та фіксування віддалених даних (які зберігаються у хмарних сховищах).

Наведеними аспектами, безумовно, не обмежуються перспективи розвитку криміналістики та судової експертизи в умовах війни. Але вони ілюструють гостру потребу не просто у вдосконаленні існуючих, а у формуванні нових напрямів криміналістики (новітніх галузей криміналістичної техніки, криміналістичної тактики і методики).

Ващук Олеся Петрівна,

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри криміналістики,
детективної та оперативно-розшукової
діяльності Національного університету
«Одеська юридична академія»

СКЛАДОВІ МЕХАНІЗМУ ЗЛОЧИНУ: НЕЗАКОННЕ ВИКОРИСТАННЯ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ, БЛАГОДІЙНОЇ ПОЖЕРТВИ АБО БЕЗОПЛАТНОЇ ДОПОМОГИ

Криміналістична характеристика незаконного використання гуманітарної допомоги, благодійної пожертви або безоплатної допомоги, складається з ретельного аналізу різних аспектів особи злочинця та його діяльності. Одним з ключових складових криміналістичної характеристики є механізм злочину (підготовка, вчинення, приховання), що залежать від обставин, специфіки ситуації та особистих характеристик злочинця та може характеризуватися через таке:

1. Фіктивна чи «напівфіктивна» благодійна діяльність (створення фіктивних громадських чи благодійних організацій для

збору коштів та незаконного використання отриманих пожертв; використання різних фінансових оборудок, таких як псевдоплатежі, для прихованого отримання коштів чи товарів (предметів));

2. Вивчення та адаптація до ситуацій: аналіз систем (вивчення особливостей роботи благодійних організацій, гуманітарних програм чи інших джерел допомоги для ефективного вчинення злочину); адаптація до змін (здатність швидко адаптуватися до змін у законодавстві, правилах та методах виявлення для уникнення відповідальності);

3. Підробка документів (виготовлення фальшивих документів для отримання гуманітарної допомоги або інших благодійних пожертв; використання вигаданих історій, підроблених ідентифікаційних документів або фальшивих документів, щоб виглядати як особа, яка потребує допомоги або яка надає її іншим особам);

4. Використання комп'ютерних технологій (створення фіктивних веб-сайтів, вигадування благодійних організацій чи використання соціальних мереж для залучення уваги та отримання пожертв; вчинення кібершахрайств за допомогою шахрайських електронних листів, фішингу та інших технічних засобів);

5. Маніпуляція інформацією (поширення хибної інформації чи створення вигаданих історій для залучення уваги та симпатій; використання соціальних та медійних мереж для поширення маніпулятивної інформації);

6. Створення фіктивних ситуацій, сценаріїв біди чи кризи (вигадування ситуацій, що виглядають як катастрофа чи екстрені потреби для привертання уваги та гуманітарної допомоги);

7. Використання посередників (залучення інших осіб чи груп до вчинення злочину, включаючи можливих посередників чи посередниць, які можуть взяти на себе роль потерпілих);

8. Використання злочинних груп (приєднання до злочинних організацій або груп, які спеціалізуються на шахрайствах та обманах, для отримання фінансової, технічної та організаційної підтримки);

9. Уникнення виявлення (часткове цільове використання коштів, використання анонімних та важкодоступних каналів для отримання пожертв та гуманітарної допомоги; використання псевдонімів, зміни ідентичності або інших заходів для уникнення виявлення);

10. Емоційний вплив (створення емоційних історій (розповідь вигаданих історій або використання емоційного впливу дійсної історії для отримання максимальної кількості пожертв); маніпуляція почуттями гуманізму та співчуття (використання психологічних тригерів для спонукання людей до добрих дій);

11. Недобросовісне використання існуючих систем (використання знань про внутрішні правила та процедури благодійних організацій для здійснення злочину);

12. Збір та використання особистої інформації (фішинг (використання хибних та обманных методів для отримання особистої інформації осіб, які можуть стати потенційними потерпілими); здобуття конфіденційної інформації для використання вивченої інформації для максимізації ефективності атаки в подальшому).

Ці дії можуть комбінуватися та адаптуватися в залежності від того, як розвивається ситуація та як реагують правоохоронні органи та благодійники. Важливо враховувати, що найефективніші стратегії злочинців можуть змінюватися, і профілактичні заходи повинні бути орієнтовані на виявлення та запобігання новим видам правопорушень.

В цілому, механізм незаконного використання гуманітарної допомоги, благодійної пожертви або безоплатної допомоги виглядає таким чином

1. Підготовка: аналіз систем та оточення (злочинець проводить детальний аналіз систем гуманітарної допомоги, благодійних пожертв та безоплатної допомоги для виявлення слабких місць та можливостей шахрайства; збір інформації (вивчення потенційних потерпілих, їх особистих даних та іншої інформації для підготовки плану злочину); можливе створення псевдонімів та обманных особистостей (залучення до підготовки шахраїв, які можуть виглядати як потребуючі допомоги);

2. Вчинення (застосування різних методів маніпулювання інформацією та поширення фейкових історій для привертання уваги та жертв; використання технік емоційного впливу для стимулювання співчуття та отримання благодійних внесків; використання різних фінансових схем та обладнання для отримання незаконних коштів);

3. Приховання (використання різних технік для приховування слідів злочинної діяльності, включаючи зміну ідентичності, видалення електронних слідів та інше; втілення в реальному житті псевдонімів та фальшивих особистостей для уникнення виявлення; аналіз та реакція на будь-які дії правоохоронних органів чи благодійників для уникнення відповідальності).

Ці етапи є послідовними, взаємодіючими та формують механізм злочину, який дозволяє злочинцеві вчинити злочин ефективно та уникнути виявлення. Детальний аналіз кожного такого етапу дозволяє криміналістам краще розуміти динаміку злочину та розробляти ефективні стратегії для запобігання подібним діям у майбутньому та оперативного притягнення винних до відповідальності, виокремлюючи складові таких злочинних дій.